एकाइ १७ · डल्ले खोला

थप चुनौतीपूर्ण अभ्यास प्रश्न

पूर्णाङ्क ४८

उत्तर छुट्टै कागजमा लेख्नुहोस्।

१ वाच्य छुट्याउनुहोस् [३]

दिइएका वाक्य कुन वाच्यमा छन्, लेख्नुहोस्। प्रत्येकको ०.५ अङ्क छ।

क. गुरुले विद्यार्थीलाई बोलाउनुभयो।
ख. पुल बनाइयो।
ग. आज धेरै हिँडियो।
घ. किसानद्वारा कुलो खनियो।
ङ. म हाँसेँ।
च. आफूबाट यहीँ बसियो।

२ कर्तृवाच्यबाट कर्मवाच्य [३]

दिइएका वाक्यलाई कर्मवाच्यमा बदल्नुहोस्। क्रियापद कर्मअनुसार मिलाउनुहोस्।

क. हाकिमले रकम दियो।
ख. गाउँलेले मलाई बोलाए।
ग. आमाले छोरीहरूलाई पढाउनुहुन्छ।

३ कर्तृवाच्यबाट भाववाच्य [३]

दिइएका वाक्यलाई भाववाच्यमा बदल्नुहोस्। आदर र ‘म’ मा के हुन्छ, ध्यान दिनुहोस्।

क. म हाँसेँ।
ख. बुबा हिँड्नुभयो।
ग. ऊ नबसोस्।

४ ‘र’ को कुन रूप? [३]

दिइएका शब्दमा ‘र’ को कुन रूप छ, लेख्नुहोस्: पदेन, रेफ, ऱ्य वा ‘र’ होइन। प्रत्येकको ०.५ अङ्क छ।

क. प्रकार
ख. पर्छ
ग. ट्रक
घ. गऱ्यो
ङ. सूर्य
च. कृषि

५ कागजको पुलको हिसाब [३]

मानौँ, कुनै एउटा खोलामा पुल बनाउन हरेक वर्ष ५,००,००० रुपैयाँ आउँछ, तर एक दुइटा काठ राख्न २५,००० रुपैयाँ मात्र खर्च हुन्छ। यी अङ्क हिसाबका लागि मानिएका हुन्। यी आधारमा हिसाब गर्नुहोस्।

क. एक वर्षमा कति रुपैयाँ हिनामिना हुन्छ?
ख. आएको रकमको कति प्रतिशत मात्र खर्च भयो?
ग. यसरी तीन वर्ष भयो भने जम्मा कति रकम हिनामिना हुन्छ?

६ व्यङ्ग्य खोल्नुहोस् [३]

कथाकारले यी कुरा रिसाएर होइन, व्यङ्ग्य गरेर भनेका छन्। प्रत्येकमा लुकेको अर्थ लेख्नुहोस्।

क. पुलको रकम खाने मान्छेलाई गाउँले 'तगडा' भन्छन्।
ख. पुलको रकम हिनामिना भयो भनी उजुरी गर्न आएको मान्छे नै कुलोको रकम माग्छ।
ग. खोला भने जस्तो लाग्छ: 'मलाई वर्षमा कम से कम दुई पुल हालिदिनू, ... म कागजमा ब्युँझन्छु।'

७ अपठित गद्यांश [५]

दिइएको गद्यांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर लेख्नुहोस्।

सूचनापाटीको अङ्क

गाउँको खानेपानी योजनाको सूचनापाटीमा लेखिएको थियो: पाइप, दुई हजार मिटर। कक्षा आठकी सलिनालाई गणितको गृहकार्यमा नाप लिनु थियो। उनले साथीहरूसँग मिलेर मुहानदेखि धारासम्म डोरीले नापिन्। पाइप बाह्र सय मिटर मात्र निस्कियो।

सलिनाले फेरि नापिन्। अङ्क उही आयो। घरमा भनिन्। बुबाले भने, "ठुला मान्छेको कुरामा किन हात हाल्छेस्?" तर भोलिपल्ट उनले गुरुआमालाई कापी देखाइन्। गुरुआमाले सार्वजनिक सुनुवाइमा त्यो कापी लैजान सुझाव दिनुभयो।

सुनुवाइमा सलिना उभिइन्। उनको हात काँपिरहेको थियो। उनले कसैको नाम लिइनन्, नापेको अङ्क मात्र पढिन्। सभामा एकछिन सन्नाटा छायो। अनि वडाध्यक्षले भने, "यसको जाँच हुन्छ।" चार महिनापछि बाँकी पाइप ओछ्याइयो, र माथिल्लो टोलको धारामा पहिलो पटक पानी आयो।

क. सूचनापाटीको अङ्क र नापेको अङ्कमा कति मिटर फरक थियो?
ख. बुबाको प्रतिक्रियाले समाजको कुन सोच देखाउँछ?
ग. सलिनाले कसैको नाम नलिई अङ्क मात्र पढ्नु किन बुद्धिमानी थियो?
घ. 'बाँकी पाइप ओछ्याइयो' कुन वाच्यमा छ? यसलाई कर्ता 'गाउँले' राखी कर्तृवाच्यमा बदल्नुहोस्।
ङ. 'डल्ले खोला' का गाउँले र यो गाउँमा के फरक देखिन्छ?

८ एउटै अर्थ फरक रूप [४]

दिइएका वाक्यलाई कर्तृवाच्यमा फर्काउनुहोस्।

क. हाकिमबाट पत्र लेखियो।
ख. साथीबाट म बोलाइएँ।
ग. उनीहरूबाट बसियो।
घ. किसानद्वारा कुलो खनिँदै छ।

९ त्रुटि पहिचान र सुधार [४]

तलको अनुच्छेदमा 'च्य' र 'र्य' का आठओटा त्रुटि छन्। तिनलाई पहिचान गरी अनुच्छेद शुद्ध पारेर कापीमा लेख्नुहोस्।

पच्यटकले भर्याङ चढेर सूच्यको उदय हेरे। पानी पर्यो, बाटोमा ढुङ्गा झर्यो। एउटा युवक खोला तर्यो, र उसले मलाई सहयोग गर्यो। मेरो काच्य सजिलो भयो।

१० भाव विस्तार [४]

दिइएको पङ्क्तिको भाव विस्तार गर्नुहोस्।

हरेक वर्ष डल्ले खोलामा पुल बन्छ र सो पुल कागजको घाममा उदाएर त्यहीँ अस्ताउने गर्छ।

११ सामाजिक कथा लेखन [५]

‘बोल्ने सडक’ शीर्षकमा १२०–१५० शब्दको छोटो कथा लेख्नुहोस्। ‘डल्ले खोला’ मा खोला बोले जस्तै यहाँ बाटो बोल्छ। सुरु, बिच र अन्त्य राख्नुहोस्, र रिस होइन, व्यङ्ग्य प्रयोग गर्नुहोस्।

‘बोल्ने सडक’ शीर्षकमा कथा लेख्नुहोस्।

१२ तर्क र प्रतितर्क [४]

दिइएको भनाइको पक्षमा एउटा तर्क र विपक्षमा एउटा प्रतितर्क दिई आफ्नो निष्कर्ष लेख्नुहोस्।

“अलिअलि भ्रष्टाचार भए पनि काम भइदिए ठिकै छ।”

१३ सोच्नुहोस् [४]

तर्कसहित उत्तर लेख्नुहोस्।

‘डल्ले खोला’ मा दोष कसको बढी छ: रकम खाने रनबहादुर र शिवबहादुर, नहेरी रकम दिने हाकिम, कि ‘तगडा’ भन्दै ताली बजाउने गाउँले? खोलालाई नै बोल्न लगाएर कथाकारले के भन्न खोजेका होलान्?

१४ क्रियाकलाप: हाम्रो टोलको योजना (अङ्क नदिइने)

आफ्नो वडाको कुनै एक सार्वजनिक योजनाको सूचनापाटी वा सूचना खोज्नुहोस्। ठुला मान्छेको साथ लिएर कापीमा तालिका बनाई टिप्नुहोस्। कसैमाथि आरोप नलगाई जे देखियो त्यति मात्र लेख्नुहोस्।

योजनाको नाम	सूचनामा लेखिएको काम	देखिएको काम	अझै बुझ्नुपर्ने कुरा